

Паразитологічні нотатки

Р. С. Чеботарьов

Тератологія у деяких цестод

В 1936 р. при розтині чотиримісячного лоша́ти, яке загинуло в Ворзельському учбовому господарстві Київського ветеринарного інституту піс-

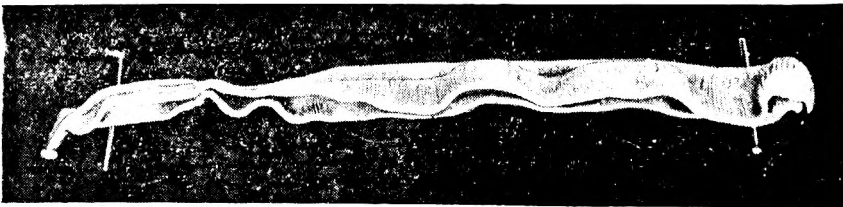

Рис. 1. Виродлива *Anoplocephala magna* (Abildgaard, 1789).

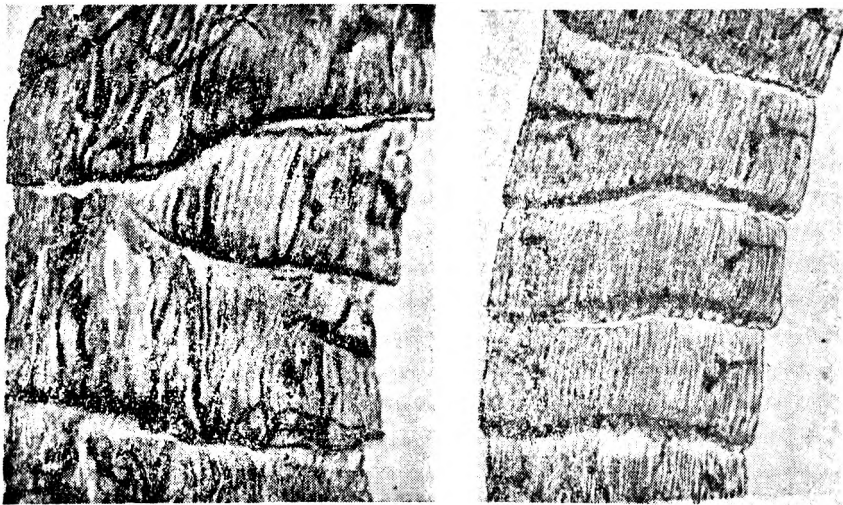

Рис. 2. Виродливі *Moniezia benedicti* (Moniez, 1879).

ля дегельмінтизації чотирьохлористим вуглецем, в тонкому відділі кишечника було знайдено 9 екз. *Anoplocephala magna* (Abildgaard, 1789).

Всі цестоди були досить великих розмірів (32—57 см завдовжки і до 2,07 см завширшки), статевозрілі. Серед них одна цестода виявилась виродливою. На голові у неї було шість присосків, тіло трикутної форми;

вздовж центральної частини стробіли, починаючи від сколексу і до кінця тіла приросла ще одна стробіла (рис. 1). У матках останніх члеників знайдено велику кількість сформованих яєць.

28 липня 1952 р. в колгоспі ім. Сталіна (с. Бірки Димерського району Київської області) загинула тримісячна ярка породи прекос. Вівця захворіла 26. VII. При цьому вона відмовилась від корму, температура тіла підвищилась до 40,5 °С. Під час розтину трупу вівці в тонкому відділі кишок знайдено 21 дорослу монізію — *Moniezia benedeni* (M o p i e z, 1879). В шлунку і тонких кишках виявлена велика кількість трихостронгілід, в товстих кишках — трихоцефал.

У більшості частини монізій були знайдені тератологічні проглотиди. Посередині деяких стробіл вздовж зрілих проглотид проходила світла прогалина, навколо якої не було яєць. У більшості монізій мала місце виродливість окремих проглотид (щілини і шрами, що йшли в різних напрямках). У деяких члениках було по три комплекти статевих органів.

Нова форма паразита молюсків

Під час обстеження території колгоспу «20-річчя Жовтня» біля с. Димера у молюсків *Galba glabra* (M ü l l e r, 1774) ґами було знайдено паразита досить великих розмірів. Частина тіла цього паразита була ви-

Рис. 3. Паразит молюсків *Galba glabra* Müller, 1774, статевозріла форма з відродженими нею яйцями.

Рис. 4. Яйця паразита молюсків з розвинутими личинками.

сунута з отвору черепашки назовні, а решта знаходилась в тілі молюска. Під час звільнення з тіла молюска паразит був розірваний на дві частини. Одна його частина, товстіша (висунута назовні), мала такі розміри: довжина — 7,6 мм, ширина — 0,42 мм. В молюску залишилась тонша частина тіла паразита, яка виявилась деформованою, тому вивчити її будову не вдалось. Довжина тонкої частини тіла цього паразита, яка звужується в каудальному напрямі, становила 5—6 мм, ширина — 0,16 мм; на відстані 1,69 мм від кінця головної (товстої) частини тіла виявлена неглибока перетинка (талія), попереду якої розміщена темна смуга у вигляді обруча. Вся товста частина тіла паразита поділена на десять окремих сегментів. Ширина кожного сегмента 0,76 мм. Біля перетинки відкривається отвір,

через який виділяються яйця паразита. Товста частина тіла паразита мала вигляд мішка, заповненого великою кількістю яєць. Яйця овальної форми, 0,846 мм завдовжки і 0,5459 мм завширшки. Оболонка їх прозора, тонка. В середині яйця є розвинений зародок довжиною 0,538 мм і шириною 0,2076 мм з м'язовою присоскою. З оболонки звільнених яєць через кілька годин виходили в зовнішнє середовище рухливі зародки, які нагадували *Chaetogaster limnaei*.

Наші спостереження дають підставу зробити припущення, що цей паразит є статевозрілою формою *Chaetogaster limnaei*.

Про можливість використання свиней для знищення шкідливих молюсків

В багатьох господарствах доводилось спостерігати, що на пасовищах, на яких випасались свині, молюски зовсім не зустрічались або їх було надзвичайно мало. Виявилось, що дорослих молюсків поїдали свині. Вони охоче і у великій кількості їдять не тільки тих молюсків, що знаходяться на поверхні ґрунту або у воді на невеликій глибині, а й тих, що живуть біля дна водойм, особливо молюсків з родів *Vivipara*, *Coretus*, *Limnaea* та ін.

Здатність свиней знищувати молюсків може бути успішно використана для боротьби з деякими захворюваннями сільськогосподарських тварин (простогоніози курей, ехіностоматози, нотокотилідози, гіподерез птахів, а також дикроцеліоз, фасціольоз, парамфістомоз жуйних), для збудників яких проміжними хазяями є молюски.

Аскариди і стронгілоїди свиней як причина ензоотії пацюків

В серпні 1954 р. в свинарниках колгоспу ім. Жданова (с. Катюжанка Димерського району Київської області) спостерігалось масове захворювання і загибель пацюків. Хворі пацюки вдень виходили з нір, і їх легко було ловити. При розтині трупів пацюків, що загинули від хвороби або були забиті, в усіх випадках було виявлено більш-менш однотипові патологоанатомічні зміни, а саме: вскуйовджена шерсть, подряпана шкіра, запалення легенів і шлунково-кишкового тракту, гідремічність м'язів. В легенях, печінці, а також у м'язах і особливо в кишках виявлені личинки *Strongyloides* і *Ascaris*. В легенях у двох випадках були знайдені личинки аскарид.

Свині з цих свинарників були уражені стронгілідозом і аскаридозом. Навколишнє середовище було забруднене яйцями *Ascaris suum* G o e z e та інвазійними личинками *Str. suis* L i n s t o w. Пацюки заражались зародками цих гельмінтів, які й викликали серед них масові захворювання.

Отже, свинячі стронгілоїди і аскариди дуже небезпечні не тільки для самих свиней, а й для інших ссавців.

Зараження людей коростою від свиней

У Свердловській, Львівській, Київській і Житомирській областях зареєстровано більше 20 випадків зараження людей акарозною коростою свиней. Так, в серпні 1954 р. в с. Гаврилівці Димерського району в трьох свинарок, які доглядали свиней, уражених коростою, спостерігалось екзематозне ураження шкіри ніг. При цьому в шкірі хворих людей знайдені *Acarus siro* var. *suis*. В липні 1956 р. в колгоспі ім. Леніна (м. Радомишль) відмічений випадок зараження чотирирічної дитини від поросяти хворого на коросту.

За повідомленням головного ветеринарного лікаря Житомирського

обласного відділу сільського господарства В. П. Родіонова, в с. Озерянах, Брусилівського району Житомирської області в травні 1956 р. 50% свинарок, що доглядали хворих на коросту свиней, були уражені коростою. У людей найчастіше вражається шкіра ніг або рук. Коростяних кліщів на тілі здебільшого небагато. Короста, викликана у людей *Acarus siro var suis*, має доброякісний характер, не буває генералізованою і легко піддається лікуванню розчином СК-9 або гексахлораном.

Про прикріплення трематод до слизової оболонки кишок

Як відомо, в гельмінтології вважається за аксіому, що трематоди прикріплюються до слизової оболонки кишок лише за допомогою своїх присосків. Відносно *Paramphistomum cervi* (Schrank, 1790) і деяких інших трематод це твердження, можливо, і правильне, але воно не стоюється багатьох представників цього класу.

В кишках качок, курчат і гусей, тільки що вийнятих із свіжих тушок, ми знаходили живих трематод (*Notocotylus*, *Echinostoma*, *Echinoparyphium*, *Hypoderaeum* та ін.), які прикріплювалися до слизової оболонки кишок не тільки за допомогою присосків, адорального диску, котилідонів нотокотилід, а й усім тілом, яке було скручене у вигляді жолобка. Між краями тіла була заціплена слизова оболонка кишки, що забезпечувало надійну фіксацію трематод. Такий фіксації сприяють розвинені в тілі гельмінта м'язи і хітинові голки (шипики), якими вкрита кутикула трематод.

Цей спосіб фіксації дає можливість гельмінтам триматись в організмі живителя і викликати запальні процеси в місцях свого оселення.

Зараженість деяких комах нематою *BRADYNEMA RIGIDUM* SIEBOLD

Влітку 1952—1956 рр. при вивченні паразитологічної ситуації в колгоспах Димерського району, а також в деяких колгоспах Радомишльського, Васильківського, Бориспільського та інших районів Української РСР були обстежені на зараженість личинками гельмінтів жуки-копробіонти і мухи. В тілах цих комах знайдено велику кількість нематод *Bradynema rigidum*.

Ця нематода особливо часто уражувала жуків-копробіонтів *Coprius lunaris* L., *Geotrupes spiniger* Marsh., *G. mutator* Marsh., *G. douei* Marsh., *G. stercorarius* Lin., *Onthophagus taurus* Lin., *O. nuchicornis* L., *Aphodius subterraneus* Mall. та багатьох інших, а також дорослих мух *Musca domestica* L. та ін. В деяких господарствах зустрічалося 57—61% уражених жуків, мухи були уражені відносно рідко.

Про токсичність фтористого натрію для великої рогатої худоби і коней

В листопаді 1952 р. в одному з колгоспів Вінницької області великій рогатій худобі під час дегельмінтизації замість гексахлорану помилково було дано фтористий натрій. 146 коровам, волам і телятам було згодовано близько 4 кг фтористого натрію, тобто в середньому 27,0 г на голову.

Через 2—3 години отруєні тварини почали хворіти. Ознаками отруєння були атонія передшлунків, пригнічений стан, знижений апетит. Протягом кількох днів загинули або були прирізані майже всі отруєні тварини. При розтині трупів у жовчних ходах печінки знайдені живі *Fasciola hepatica* L., 1758.

Отже, фтористий натрій навіть в летально токсичних для тварин дозах на фасціол не діяв.

З метою перевірки ефективності фтористого натрію як ангельмінтика при параскаридозі та стронгілятозах було згодовано з вівсом п'ятьом

дорослим коням по 15,0 г препарату. На третій день одна з дегельмінтизованих тварин загинула, а дві тяжко перехворіли.

З цього можна зробити висновок, що фтористий натрій для великої рогатої худоби і коней є досить сильною отрутою. Треба вважати, що фтористий натрій широкого застосування в боротьбі з гельмінтами коней і великої рогатої худоби не знайде, хоч деякі гельмінтологи дотримуються іншої думки про застосування згаданого препарату.

Використання первинної смоли бітумінозного бурого вугілля для знищення личинок мух у вбиральнях

Як відомо, улюбленим місцем розмноження хатніх мух є вміст ретирад убиралень. Личинки мух звичайно концентруються у верхніх шарах фекалій. Нерозведена смола бітумінозного бурого вугілля при зволоженні нею фекалій у ретирадах убиралень один раз на тиждень в теплу пору року, як ми спостерігали в Димерській ветлікарні в 1954—1955 рр., надійно знищує личинок мух. При цьому витрачалось 100—150 мл смоли на 1 м² площі ретиради.
